

Posudek bakalářské/magisterské diplomové práce
Posudek - Závěrečná práce - CZV

Student: Eva ŠULCOVÁ

Obor: ČJ - NJ

Název práce v českém jazyce: Role pisatele ve vybraných autotematických románech

Název práce v anglickém jazyce: Role of a writer in selected metafictional novels

Vedoucí práce: PhDr. Josef Peterka, CSc.

Oponent práce: doc. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

Eva Šulcová se svou prací rozhodla analyticky se soustředit na jednu z velmi produktivních oblastí pozornosti současné literární vědy. Totiž na problém vztahu mezi fikcí a skutečností, a to v souvislosti s tzv. autotematickými romány. Hned nyní cítím potřebu podotknout, že práce je psána velmi kultivovaně, přehledně a s odpovídající náročností a její autorka vykazuje velkou schopnost interpretačního vhledu do zvolených děl. Už z tohoto důvodu jsem přesvědčen o tom, že práce je připravena k obhajobě a že její obhajoba bude úspěšná.

Což mi umožňuje, abych se v další části svého posudku soustředil na výtky, které k práci mám:

Už centrální pojmy sebereflexivní, resp. autotematický(s nimiž autorka nesynonymně pracuje) jsou založeny poněkud široce (což není vina autorky samotné, ale literární teorie, kterou přivolává, aby aretovala toto pojmové východisko své práce. Bylo by třeba však tuti skutečnost kriticky reflektovat – a vůbec nejlépe odmítnout –, prospělo by to interpretačnímu založení práce). Součástí pojmu autotematický jsou podle autorky:

- 1) texty, které vědomě používají žánrové postupy (autorka zde mluví o intertextovost, o parodii či karikatuře), v této souvislosti zavádí i pojem antiromán, který je však (vhledem k proteovské podobě žánru samotné) třeba považovat za zcestný (resp. módní),
- 2) texty, které nazývá o antiiluzivní – které tematizují akt psaní
- 3) a do hry se logicky dostávají i texty, které tematizují akt psaní („jiného“) románu (romány o románu)

v souvislosti s tímto souborem: nebylo by spíše na místě mluvit a výrazových prostředcích tematizace aktu psaní? Je důsledkem použití některého z možných prostředků autotematizace autotematický román?

Další výhradu mám ke kapitole o subjektu vypravěče: je oprávněné tvrzení, že subjekt vypravěče je autorem textu? (s. 13) Není celá tato sémiotická hra s modelovým autorem a adresátem, s autorem ve fikci a adresátem ve fikci poněkud komplikovanější? Testovací otázka: např. je autorem knihy *Nesmrtelnost* Milan Kundera, který vystupuje jako postava v románu a který se zde setká se svými románovými hrdiny? Neznamenaloby to, že v takovém případě by se nároku na aktuální existenci dožadovaly i ostatní postavy románu, s nimiž postava Milana Kundery promlouvá. Nebo je právě tato (metaleptická) figura dokladem skutečnosti, že autor (zde MK) mimotextový není identický s postavou (MK), přestože v textu vzniká hra na toto spojení? A není právě tato

narativní figura dalším důkazem neproniknutelnosti hranic mezi fikčními a aktuálními světy? Zde tedy zaslouží korekci tvrzení, že autor buď tematizuje akt vyprávění sám, nebo tím pověří některou z postav. Přes velkou míru komplikací, které jsou výsledkem současné pozornosti literárněvědné sémiotiky k problematice autorského gesta a figury autora, platí stále základní shoda, že autor fikčního narativu není totožný s jeho vypravěčem (v jakékoliv formě), ale že i postava-autor, který ve fikčním textu vystupuje, je jen (narativní) figurou, za níž je možné rekonstruovat významové gesto modelového autora a je v tomto smyslu rovnocenná ostatním figurám fikčního narativu. S touto korekcí je pak nutné spojit výtku k zavádění pojmu *pisatel*, který považují za redundantní, neboť klidně je možné mluvit o autorském vypravěči, jehož jednou ze základních strategií je tematizace aktu psaní. (Ostatně Čapkovy postavy nepiší, ale vyprávějí. Hrozí pak i nebezpečný střet z Foucaultovým pojmem **transgresivní écriture** – jímž F. rozumí sebereflexivní literární texty, které se vymykají diskurzivním normám tím, že je obnažují, a současně problematizují vztah vědění k jeho předmětům).

Jako výrazný rys tohoto typu subjektivizace je třeba ovšem rozlišit konstrukci adresáta (čtenáře), který je textem osloven. To je charakteristické jak pro uvedené ukázky z A. Gida, tak pro ukázky z Vančury, a ukazuje to, že tato figura (ačkoliv to autorka práce popírá) je ve své podstatě totožná a její efekt (účel, funkce) je přinejmenším podobný.

Jak komplikovaný a jak jednoduše na scesti muže svést uvažování o této strategii mysl i tak pozornou jako je mysl autorky práce, ukazuje rozbor autotematizace v případě románu *Penězokazi*. Autorka tu mluví o románu v románu (ve fikci), o skutečnosti, která do románu vstupuje, a o směně mezi skutečností a fikcí. Gidova hra ovšem spočívá na faktu, že i to, co je v románě konstruováno jako skutečnost, je ve skutečnosti fikčním světem, jenž je zcela intenzionální povahy (a Eduard pak logicky není totožný s Gidem, ale jen jednou z postav tohoto opět metaleptického světa. Navíc prostředky reprezentace volí Gide totožné pro obě roviny svého vyprávění (co do realističnosti a plastičnosti jsou tak jako vejce k vejci). Není tedy na místě tvrdit, že se román inspiruje skutečnou událostí, neboť i tato událost je fikční, stvořena jako taková nefikčním Gidem pro potřeby románové hry.

Důsledkem této korekce je, že se založení práce poněkud destabilizuje, paradoxně však není možné totéž říci o analytickém výkonu autorky. Ten zůstává velmi stabilní, kvalitní a náročný. Práce je i stylově velmi dobře založena (občasné výhrady mám pouze k periodicky se vynořující potřebě tematizovat adresáta textu – typu: „ale považme“, národopisně esejistické obraty „při putování českou prózou 20. století poznáváme několik pozoruhodných autotematických románů“.

Několik dalších výtek: v případě *Povětroně* mluví autorka o neúplnosti syžetu, nebylo by spíše na místě mluvit o neúplnosti fabule? (Jinde v případě *Povětroně* najdeme toto spojení jako „variace syžetu“.) Respektive je vůbec vhodné tyto pojmy v tomto typu analýzy používat. Nejde spíše o to, že anonymní letce si s sebou explicitně nepřináší žádný příběh, a tato absence podněcuje ostatní postavy, aby tento nedostatek (z jejich pohledu), zaplnili interpretací (a rozpochovali/zamlžili tak identitu konkrétní bytosti? (Ve skutečnosti jejich příběhy neoznačují identitu letce, ale obrací se v procesu semiózy směrem k nim samotným.) Jako poněkud nadbytečnou vnímám v této souvislosti deskripci samotného příběhu, který je notoricky znám, takže by se autorka spíše mohla věnovat jeho interpretaci v intenci své badatelské otázky. (Ostatně její vlastní interpretace v souvislosti s tematickým plánem příběhu jen opakuje notoricky známá interpretační řešení.)

V souvislosti s Čapkovým textem si autorka klade otázku, kdo je vlastně vypravěčem, a volí nešťastná řešení: je jím případ X, kterého sestra (první z postav, které konstruují identitu neznámého) nechává mluvit. Použijeme-li však ukázku, kterou autorka práce uvádí, zřetelně vidíme (viz zvýraznění), že v narativním aktu je přítomna ještě důležitější narativní strategie, kterou je třeba identifikovat jako vypravěče, a která není totožná s žádným se zatím zmíněných mluvčích a významově je jim nadřazena: „Povím vám všechno,“ **pokračovala sestra**, „protože se to týká vašeho pacienta; ale bude to jen obsah, jak jsem si jej potom srovnala a spojila v hlavě.“

Nebylo by spíše na místě mluvit o románech tematizující akt psaní, nežli o *románech o románech* (což jsou spíše uzuálně texty, které popisují vznik románu, problémy při jeho psaní, trýzeň autorovu, mimoliterární vlivy a události – viz Waltari: Čtyři západy slunce)?

Práce ukazuje, jak nelehkou oblast zájmu si autorka zvolila, jak poctivě se s ní snaží vypořádat, jak přemýšlivě k tématu přestupuje. Přesto však nadměru komplikovaná otázka způsobí řadu přešlapů. Navzdory tomu, že se v posudku věnuji téměř výhradně jim (což je dáno i únosností délky posudku), nemělo by to práci diskvalifikovat. Autorka prokazuje velkou schopnost důkladného čtení, je k sobě samotné náročná a práce je i stylisticky velmi dobře připravena k obhajobě. Závěry, směřující k interpretaci funkčního významu prvků autotematizace, jsou přesvědčivé a trefné. Práce je připravena k obhajobě a hodnotím ji v této fázi stupněm **velmi dobře**.

Moje vstupní otázka/y pro diskusi v rámci obhajoby (vyjma výhrad, které jsem uvedl výše a k nimž by se autorka práce měla vyjádřit) je: Můžeme vůbec mluvit o autotematickém románu jako o žánru? Je nějakým způsobem pro autotematický román signifikantní, že všechny tři zvolené texty (ostatně i včetně textu Gidova), jsou *romány lidské existence* (tedy romány, které si kladou otázky po lidské identitě a jejích zdrojích)?

V Brně dne ...14.8.2013.....

.....

Podpis